

GOETHE ΚΑΙ MENDELSSOHN

ὁ 1820, ἓνα νοεμβριανὸ σούρουπο στὴ Βαϊμάρη: Τὸ σπῖτι τοῦ Goethe ἀπλό, μεγάλο, ἀρχοντικό, φεγγοβολοῦσε στὴν πλατεῖα μὲ χίλια φῶτα, ποῦ ἔρριχναν μιὰ χαρούμενη λάμψι στὴν ὑγρή, γεμάτη οὐμίχλη ἀτμόσφαιρα. Μέσα, θόρυβος πολὺς κι' ἐκλεκτὴ συντροφιά. Τὸ μεγάλο δωμάτιο, τόσο παράξενο μὲ τὴν πελώρια, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους κεφαλὴ τῆς

Ἦρας στὴ μία γωνία, ποῦ σκόρπιζε γύρω σὰν ἓνα ἀπόκοσμο, κατὰλευκο φῶς, ἦταν γεμάτο ἀπὸ ὥραιες, εὐχάριστες κυρίες καὶ σοβαροὺς, εὐγενεῖς καβαλλιέρους.

Ἐξαφνα σηκώθηκε ὁ Goethe. Πελώριος ἀσπρομάλλης, ἐκύτταξε γύρω του μὲ τὰ παράξενα μεγάλα κι' αὐστηρά του μάτια, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή τὸ πρόσωπό του ἔχασε τὴ συνειθισμένη του σοβαρὰ ἀκαμψία. Χαμογέλασε ἐνθαρρυντικά κι' ἔκαμε νόημα σὲ κάποιον. Τότε ἀπὸ μιὰ γωνία σηκώθηκε ἓνας γεροντᾶκος ἀδύνατος, σκυφτός, σπρώχνοντας μπροστὰ του ἓνα ἀγοράκι ἕως ἑνδεκα χρόνων, λεπτό, μὲ δλόσγουρα μακρὰ μαλλιά καὶ μὲ κατὰμανρα φωτεινὰ μάτια. Τὸ ὠδήγησε μπροστὰ στὸ στενόμακρο πιάνο, ποῦ ἦταν ἀνοιχτὸ ἀπὸ πρῖν. Νεκρική σιγὴ ἀπλώθηκε στὴν αἴθουσα. Ὁ Goethe ἔμεινε ὀρθός, ἀκούμπωντας τὸ γιγάντιο ἀνάστημά του στὴ γωνιὰ τοῦ πιάνου. Ὁ μικρὸς καλλιτέχνης σήκωσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια, χαμογέλασε χαρούμενα κι' ἐμπιστευτικά στὸ γίγαντα, ποῦ στεκόνταν μπροστὰ του κι' ἄρχισε νὰ παίζει. Λίγο-λίγο στὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου ποιητοῦ γίνονταν μιὰ μεταμόρφωσις. Δὲν ἦταν πιά ὁ ὀλύμπιος, ὁ ἡγεμὼν τῶν ποιητῶν, ὁ αὐστηρὸς καὶ μέγας, ποῦ ἄκουγε κι' ἔκρινε, ἦταν ὁ ἀσπρομάλλης ὁ παπποῦς, ποῦ παρακολοῦθεῖ μὲ λατρία τὸ πρῶτο φτερούγισμα μιᾶς καινούργιας ζωῆς.

Κι' ὅταν ὁ μικρὸς Felix Mendelssohn ἔπαιξε μὲ μπρίο καὶ μὲ φωτιὰ τὶς τελευταῖες συγχορδίες καὶ σηκώθηκε ἀποφασιστικά ἀπὸ τὸ πιάνο, ἐνῶ σὰν κύματα ἔσποῦσαν γύρω του τὰ μπράβo καὶ τὰ χειροκροτήματα, κι' ὁ μικρὸς καλλιτέχνης ζαλισμένος δὲν ἤξερε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ, τοῦ πῆρε ὁ

Goethe μέσ' τὰ χέρια τὸ κεφάλι καὶ κυττάζοντάς τον βαθεῖα στὰ μάτια, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴ πνιγμένη ἀπὸ τὴ συγκίνησι: «Εἶμαι ὁ Σαοὺλ κι' ἐσὺ εἶσαι ὁ Δαβὶδ. Ὅταν εἶμαι λυπημένος, νᾶρχεσαι κοντὰ μου νὰ μοῦ φέρῃς πάλι τὴ χαρά.»

Ἀλλόκοτη φιλία, σπάνια στὴν ἱστορία, συγκινητικὴ κι' ὥραία αὐτὴ ἡ φιλία τοῦ Mendelssohn μὲ τὸν Goethe. Ὁ ποιητής, ὁ ὀλύμπιος, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀκατάδεχτος, δὲν ἐνθουσιάζονταν εὐκολα, καὶ τὴ μουσικὴ τὴν ἀγαποῦσε ἀπὸ μακριά, ὡς ἰδέα, ἀδιαφορῶντας τέλεια γιὰ τοὺς μουσικοὺς. Τὰ ποιήματά του καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματά του τὰ φαντάζονταν ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὴ μουσικὴ. Ὅταν ὅμως ἓνας Schubert τοῦ ἔστειλε, τονισμένους μὲ θεῖους ἤχους, μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὥραιότερους του στίχους, ἔμενε ἀσυγκίνητος κι' οὔτε ἀπάντησι ἔδινε στὸν πικρομένο μουσικό.

Τώρα, ἐποχωρῶντας στὴν ἐπιμονὴ τοῦ γέρω Zelter, τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ καθηγητοῦ στὴ σύνθεσι τοῦ μικροῦ Mendelssohn, εἶχε δεχθῇ ν' ἀκούσῃ τὸ μεγαλοφυὲς παιδί. Κι' ὅταν τὸ ἄκουσε, ἔνοιωσε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ κάτω ἀπὸ τὴ δύναμι τῶν ἤχων. Ὅχι ὅτι ἦταν ἐντελῶς ἀνίδεος ἀπὸ μουσικὴ. Ἀλλὰ ἐνῶ στὴν ποίησι, στὴ ζωγραφικὴ, στὴ φυσικὴ, στὴν ἀλχημεία, στὰ μαθηματικά, στὴν ἀστρονομία, σὲ κάθε ἀνθρώπινη τέχνη κι' ἐπιστήμῃ τὸ ἀτεῖό του μάτι εἶχε εἰσδύσει βαθεῖα καὶ σὶς πιὸ ἀπόκρυφες πτυχές, δὲν εἶχε κατορθώσει ὅμως νὰ βρῇ τὸ κλειδί, ποῦ θὰ τοῦ ἀνοίγε τὸ πραγματικὸ βασίλειο τῶν ἤχων. Τὸν ἱκανοποιοῦσαν οἱ ἀπλὲς μελωδίαι τοῦ φίλου του Zelter καὶ ἄλλων ἀσέμνων συνθετῶν. Ἡ τέχνη τοῦ Beethoven τοῦ ἐφαίνονταν βάρβαρη κι' ἀκατανόητη, ὁ Schubert, ἔξωφρενικὸς νεωτεριστής. Κοντὰ στὸν Mendelssohn ὅμως, ἡ γερασμένη, ἀλλὰ πάντοτε ἀκμαία ψυχὴ του, ἔνοιωσε σὰ μιὰν ἀποκάλυψι. Ἀγάπησε τὴ μουσικὴ, ἐπεὶδὴ ἀγάπησε τὸ ἔξυπνο κι' ὁμορφο παιδί, ποῦ σὸν ἱεροφάντης τὸν μυοῦσε στὰ μυστήριά της. Ἡ φιλία αὐτὴ διατηρήθηκε χρόνια, κι' ὅταν τὸ 1830 ὁ νεαρὸς πλέον, εἰκοσαετής Mendelssohn τὸν ἐπεσκέφθηκε πάλι στὴ Βαϊμάρη, τὸν ἔβαζε ὁ ποιητής ὥρες ὀλόκληρες νὰ τοῦ παῖξῃ ἔργα διαφόρων συνθετῶν καὶ διαφόρων ἐποχῶν κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ, νὰ τοῦ τὰ ἐξηγῇ. καὶ νὰ τοῦ τὰ ἀναπτύσῃ, προσπιθῶντας νὰ ἰδῇ ζωντανεμένη μπροστά του τὴ μουσικὴ, τὴ μὴν τέχνη, ποῦ εἶχε μείνει γι' αὐτὸν μιὰ μακρινὴ ὄπτασις.

Τοῦ ἔπαιξε Bach ὁ Mendelssohn, τοῦ ἔπαιξε Mozart κι' ἄλλους μεγάλους συνθέτας καὶ τέλος μιὰ μέρα ἐπεχείρησε νὰ τοῦ παῖξῃ Beethoven. Στὴν ἀρχὴ ὅμως ὁ Goethe δὲν ἤθελε καὶ νὰ τὸν ἀκούσῃ. Διὰ τῆς βίας σχεδὸν ὁ Mendelssohn τοῦ ἔπαιξε τὸ πρῶτο μέρος ἀπὸ τὴν πέμπτη συμφωνία. Μόνον ἔκπληξι ἔδειξε τὴν πρώτη στιγμὴ ὁ ποιητής, ἀλλὰ τόσο βαθεῖα εἶχε ἀναστατώσει ἡ μουσικὴ αὐτὴ τὴν ἥρεμην κι' ἀκατάδεχτη ψυχὴ

του, ὥστε ὅλη τὴν ἡμέρα διέκοπτε κάθε ἄλλη συζήτησι καὶ μονολογῶντας ἐπανερχόνταν στὴ συμφωνία τοῦ Beethoven. Κατ'ὀρθωσε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ; —"Αδελφον. Ὁ Beethoven εἶχε ζήσει τὴν ἴδια ἐποχὴ μ' αὐτὸν—φωτεινὸ ἀστέρι, ποῦ ἡ λάμψις του συναγωνίστηκε τὸν ἥλιο τῆς Βαϊμάρης μέσα στ' ἀθάνατα χρόνια. Εἶχε ζήσει, εἶχε ὑποφέρει, εἶχε αγωνισθεῖ, εἶχεν μαρτυρήσῃ, καὶ στὸ τέλος εἶχεν ἀποθεωθῇ χωρὶς νὰ τὸ πάρῃ εἶδῃσι ὁ Goethe. Τώρα, τρία χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ἐρχόνταν ὁ Mendelssohn νὰ τοῦ κάνῃ προσιτὸ τὸ μεγαλεῖτερο μουσικὸ τῶν αἰώνων.

Ἄλλὰ ὁ Goethe ἦταν πιά ὀργδοήντα ἐνὸς ἔτους. Ὅσο κι' ἂν ἦταν ὁ ἀκατάβλητος, ὁ γίγας, ὁ δλύμπιος, οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶχαν καὶ γι' αὐτὸν τὴ δύναμί τους· ἄλλα δύο χρόνια εἶχε νὰ τοῦ χαρίσῃ ἡ μοῖρα.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Goethe, τὸ 1832, κόπηκε ἡ ὥραία φιλία τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Δαβίδ. Ὁ Mendelssohn τὸν ἔκλαψε μὲ πόνο. Ἐγγραφὲ στοὺς δικούς του ἀπὸ τὸ Παρίσι, ὅπου βρίσκονταν ὅταν τοῦ ἀνήγγειλαν τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου του φίλου. «Ὁ θάνατος τοῦ Goethe εἶναι μία εἶδησις, ποῦ σὲ κάνει πάλι τόσο φτωχό !»

ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΛΑ

Ἀθῆναι, 27 Δεκεμβρίου 1929.

